

ПРОБЛЕМИ ВРАХУВАННЯ КООПЕРОВАНОЇ ФОРМИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ СПОРТИВНИХ КОМПЛЕКСІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**Кравцов Д. С.,**д. філ., ас. каф. архітектури будівель та споруд,
kravtsov.abs@ogasa.org.ua ORCID: 0000-0002-1060-4276*Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса*

Анотація. Дана стаття присвячена питанню кооперованої форми експлуатації спортивних комплексів закладів освіти мешканцями прилеглих житлових масивів. Причиною зацікавленості у даній темі є низький рівень замученості населення до занять фізичною культурою та спортом, а також, недостатність існуючої мережі спортивних споруд країни. Розглянуто ряд літературних джерел де підіймається питання кооперованої експлуатації спортивних споруд закладів освіти. Розкривається питання невідповідності існуючих спортивних споруд закладів освіти вимогам кооперованої форми експлуатації. Підіймається питання теоретичного обґрунтування формування спортивного комплексу закладу вищої освіти за умови зазначеної форми експлуатації. Висвітлюється відсутність нормативних рекомендацій щодо урахування кооперованої форми експлуатації спортивного комплексу закладу вищої освіти при формуванні номенклатури його приміщень.

Ключові слова: спортивні споруди, спортивний комплекс, заклад освіти, кооперована форма експлуатації

Вступ. В реаліях сучасного життя, коли велика кількість людей веде малорухливий спосіб життя, актуальності набуває питання формування в населення свідомого ставлення до власного здоров'я, фізичної культури та спорту. Наглядно демонструє наявність такої проблеми показник ступеню залучення населення України до занять фізичною культурою та спортом, що за даними до 2020р. становив лише порядку 9-13%, що є вкрай низьким показником. Слід відзначити, що в економічно розвинених країнах Європи даний показник коливається в межах 40-55%.

В мирний час, одним з альтернативних шляхів заохочення населення до занять спортом та формування в них здорового способу життя можливо вважати розвиток системи фізичного виховання у закладах освіти. Актуальним даний напрямок є через обов'язковість фізичного виховання як невід'ємної складової навчального процесу, що надає додаткові можливості для заохочення учнів до занять спортом. Особливий інтерес в даному відношенні викликає система фізичного виховання при закладах вищої освіти (далі – ЗВО) враховуючи її особливості. Зокрема, добровільно-примусовий характер процесу навчання та широкий вибір доступних до вивчення спортивних дисциплін.

Окрім зазначеної проблеми залучення населення до занять фізичною культурою та спортом, спостерігається й проблема нестачі потужностей інфраструктури спортивних споруд. Тим часом, спортивні споруди закладів освіти складають більшу частину матеріально-технічної бази мережі спортивних закладів в масштабах країни. Авторами монографії «Фізкультурно-спортивні споруди» відзначалось, що, на момент написання монографії, спортивні зали закладів освіти становили близько 72% спортивних залів країни. Застосування потужностей мережі спортивних споруд закладів освіти може частково вирішити проблему[5].

Постановка завдання. Розглянути теоретичне обґрунтування та відповідність наявної мережі спортивних споруд закладів освіти потребам кооперованої форми експлуатації учнями та мешканцями прилеглих житлових масивів.

Основний матеріал і результати. Наприкінці ХХ століття в наукових роботах починає активно просуватися ідея кооперованої експлуатації спортивних майданчиків та залів закладів освіти іншими групами населення. Доцільність їх використання різними верствами населення відзначалася багатьма дослідниками. Ідея кооперованої експлуатації спортивних комплексів (далі – СК) ЗВО знаходить своє відображення у наукових роботах Г. Г. Лебедева [4], Л. В. Аристової, Л. М. Ковальського [2] та інших.

В збірнику наукових праць «Тенденції розвитку типології та конструкцій учбово-виховних будівель» (1988) була опублікована стаття «Методи оцінки соціально-економічного ефекту спільного використання спортивних приміщень учбових будівель учнями й дорослим населенням прилеглих мікрорайонів» авторства Г. П. Короткова та А. М. Мкртумян [3], де висвітлювалися основні прояви соціально-економічного ефекту можливого при розширенні фізкультурно-оздоровчої бази навчального закладу з урахуванням майбутнього її використання не лише студентами, а й іншими групами населення. Авторами також пропонується метод кількісного розрахунку співвідношення витрат та одержуваних вище приведеним шляхом соціально-економічних результатів.

Авторами монографії «Фізкультурно-спортивні споруди» відзначається, що відкриття для використання населенням шкільних спортивних просторів хоча б на 1,5 години на добу за ефектом рівнозначно збільшенню потужності існуючих спортивних залів мережі загального користування на 40%.

Хоча більшу частину спортивних споруд закладів освіти становлять саме шкільні спортивні зали та майданчики, певний інтерес представляють й СК ЗВО, що, на відміну від перших, представляють з себе набір універсальних та спеціалізованих спортивних просторів, адже, як зазначалося вище, вони мають забезпечувати широкий вибір можливих до вивчення видів і форм фізичної культури та спорту.

Однак, спроектовані без врахування можливості експлуатації різними верствами населення спортивні майданчики та зали закладів освіти радянського часу складають переважну більшість матеріально-технічної бази мережі спортивних об'єктів закладів освіти. Такі об'єкти мають ряд вад, що роблять їх використання іншими верствами населення незручним. Зокрема, у випадку шкільних спортивних залів, відзначається непристосованість допоміжних приміщень (нерідко, при шкільних роздягалках не передбачається душових та санвузлів); нерідко спортивні зали знаходяться на верхніх поверхах, що стає причиною перетину потоків відвідувачів.

На відміну від шкільних спортивних залів, СК ЗВО має розвинену систему допоміжних приміщень, а враховуючи специфіку процесу фізичного виховання, пропускна спроможність їх є підвищеною (роздягальні СК ЗВО розраховуються на 200% одночасно займаючихся на обслуговуваному майданчику). Проте, СК закладів професійної освіти та ЗВО теж мають ряд вад, що роблять їх незручними з точки зору експлуатації різними верствами населення. До таких можливо віднести: розташування спортивних просторів у глибині території навчального закладу; розміщення на підземних, чи на верхніх поверхах навчальних корпусів; віддаленість відкритих майданчиків від допоміжних приміщень. Зазначені пункти роблять доступ для різних верств населення до елементів СК незручним та викликають перетини у потоках відвідувачів, що вважається неприпустимим для закладів освіти.

Крім зазначених вище факторів чисто утилітарного характеру, можливо окремо виділити ще таку характеристику СК, як «мотиваційна спроможність», що складається не лише з функціонального аспекту (що висвічувався вище), а й включає семантичний та естетичний аспекти. Мотиваційна спроможність СК представляє собою здібність його архітектурно-просторового середовища зацікавити та мотивувати раптового глядача чи відвідувача до подальшого відвідування.

При огляді існуючих спортивних майданчиків та залів мережі закладів освіти з точки зору їх мотиваційної спроможності виникає наступна неприємна картина: зазначені об'єкти знаходяться переважно у занедбаному стані та потребують ремонту; їх архітектурно-художній образ є невиразним з точки зору архітектурної семантики та відштовхуючим з естетичної

точки зору; розміщення такого роду об'єктів вглибині території робить їх візуально недоступними для рядового мешканця; вади у функціонально-планувальній організації спортивного об'єкту теж знижують його привабливість. Зазначені фактори негативно впливають на мотиваційну спроможність СК, що не може не мати відбитка на процесі фізичного виховання. В якості наглядної демонстрації зазначених недоліків можуть виступати деякі з СК ЗВО м. Одеси (рис.1).

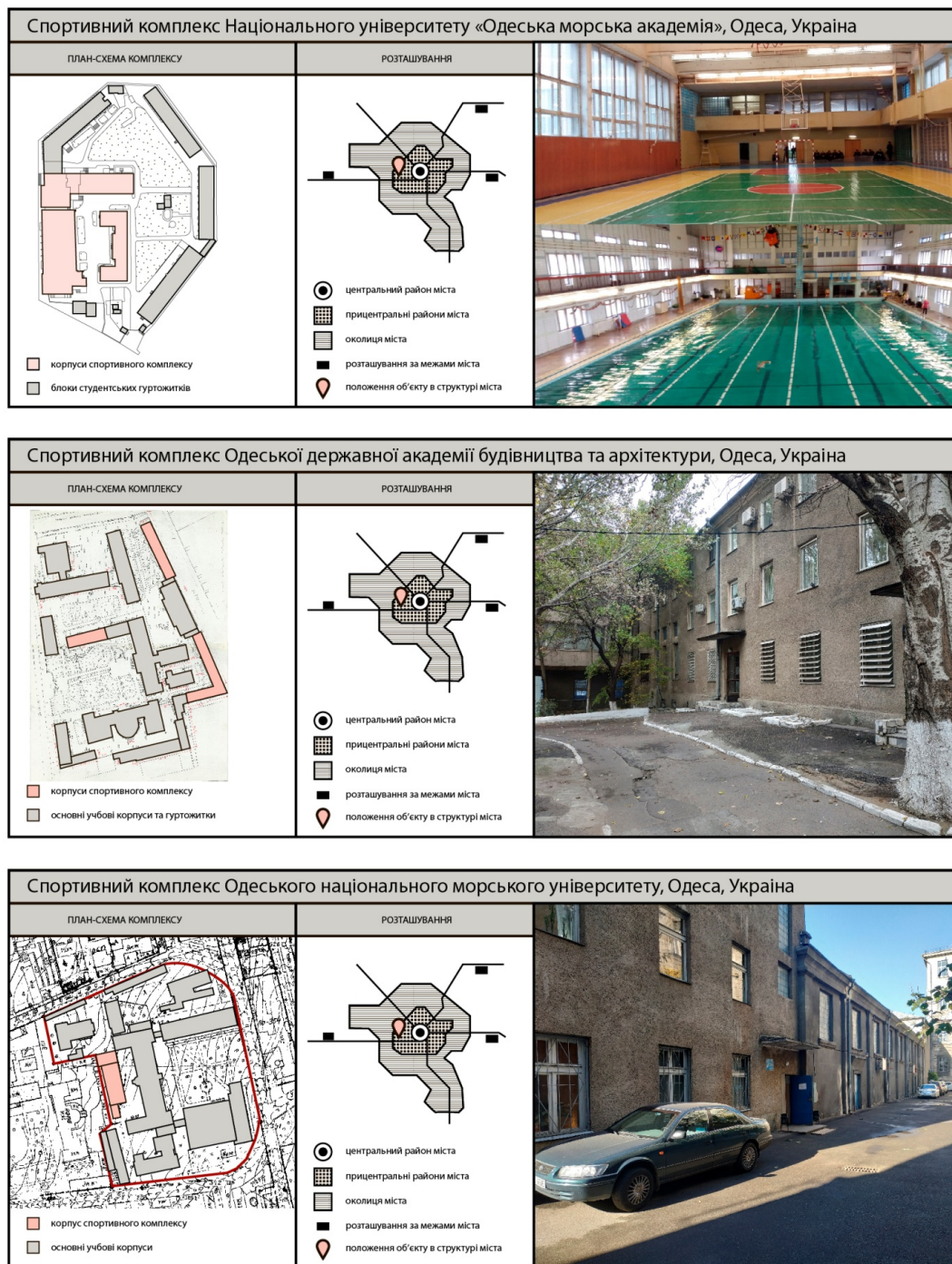

Рис. 1. Схеми розташування у структурі ЗВО та фотофіксація СК, м.Одеса

Знайшла своє відображення ідея кооперованої експлуатації спортивних споруд закладу освіти й у діючому ДБН В.2.2-3:2018 «Заклади освіти». Зокрема, пункт 5.16 даних норм наголошує: «При розміщенні фізкультурно-спортивної зони слід враховувати можливість

використання споруд і майданчиків іншими закладами освіти та населенням суміжної житлової забудови».

Даний ДБН не надає ніяких рекомендацій щодо врахування кооперованої форми експлуатації мешканцями прилеглих житлових масивів при формуванні СК ЗВО. Зокрема, неясним лишається спосіб врахування зазначеної вище форми кооперованої експлуатації при розрахунку питомої одночасної пропускної спроможності (далі – ОПС) СК ЗВО. Адже, на відміну від шкільних спортивних залів, режим експлуатації котрих, переважно, не передбачає експлуатацію протягом всього дня, СК ЗВО передбачає забезпечення як академічних занять, так і занять груп спортивного самовдосконалення, спортивних клубів на базі ЗВО та позаучбових тренувань студентів та персоналу ЗВО. При цьому, розрахункові показники ОПС необхідної для забезпечення академічних та позаучбових занять є близькими за значенням та можуть вважатися рівними. Тобто, в передбачуваному режимі експлуатації не забезпечується ОПС що враховувала б використання СК населенням прилеглих житлових масивів.

На приведені вище твердження можливо зауважити, що вітчизняні СК ЗВО в нинішніх реаліях також відкриті для занять населення. Але, як показує практика, дана ситуація стає можливою не через забезпечення достатньої ОПС даних СК, а через низький рівень популярності даних СК ЗВО серед їх основної цільової аудиторії – серед студентів. Як показали проведені раніше дослідження, наявна матеріально-технічна база багатьох існуючих у м. Одеса СК ЗВО забезпечують лише близько 30 % розрахункової площі критих спортивних просторів необхідних для забезпечення академічних занять відповідно до ДБН В.2.2-3:2018 [5]. Окрім форми навчання як фактору слід відзначити, що сучасний стан матеріально-технічної бази діючих СК ЗВО є переважно занедбаним та потребує ремонту, а їх архітектурно-художня цінність – низькою, а образ – невиразним. Така ситуація негативно впливає на відношення студентів до Фізичного виховання як дисципліни, що не сприяє формування в них розуміння важливості фізичної культури та здорового образу життя.

Висновки. На підставі наведеного у даній статті матеріалу ми можемо бачити актуальність питання кооперованої форми експлуатації СК закладів освіти в сучасних соціально-економічних умовах. Проте вивчення літературних джерел, натурні дослідження та оцінка існуючої технічно-матеріальної бази мережі СК ЗВО наочно демонструє її невідповідність вимогам такого роду кооперованої форми експлуатації. Відзначається невідповідність існуючих СК ЗВО вимогам як навчального процесу, так й кооперованої форми експлуатації не лише з естетичної та семантичної точок зору, а й з функціональної. Найбільш яскравою тому ілюстрацією є ступінь забезпечення критих спортивних просторів існуючих СК ЗВО лише в 30% відносно нормованої величини (дані можуть бути дещо застарілими за умови зменшення контингенту ЗВО за останні 5 років). Відкритим питанням лишається теоретичне обґрунтування кооперованого використання СК ЗВО студентами та мешканцями прилеглих житлових масивів з точки зору питомої ОПС такого СК.

Таким чином, можливо зробити висновок про актуальність подальшого дослідження питань щодо кооперованої експлуатації СК ЗВО мешканцями прилеглих житлових масивів. Зокрема, про необхідність вивчення та надання пропозицій щодо врахування зазначеної форми експлуатації СК ЗВО при розрахунку його питомої ОПС.

Література

- [1] ДБН В.2.2-3:2018 Заклади освіти. [Дата введення: 1.09.2018]. Київ: Мінрегіон України, 2018. 63 с.
- [2] Ковальський Л. М., Ковальська Г. Л. Архітектура вищих навчальних закладів. Університети 3-го тисячоліття. К. : Основа, 2011. 256 с.
- [3] Короткова Г. П., Мкртумян А. М. Методы оценки социально-экономического эффекта совместного использования спортивных помещений учащимися и взрослым населением прилегающих микрорайонов. Тенденции развития типологии и конструкций учебно-воспитательных зданий: сборник научных трудов. Москва: ЦНИИПЭ учебных зданий, 1988. С. 177-182.
- [4] Лебедев Г. Г. Принципы формирования системы и типы учреждений физического воспитания отдыха и профилактического лечения студентов вузов крупнейших городов (на примере Москвы) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. арх. наук : спец. 18.00.02. Москва, 1990. – 23 с.
- [5] Физкультурно-спортивные сооружения / под ред. Л. В. Аристовой. – М. : СпортАкадем-Пресс, 1999. – 536 с. – с илл.
- [6] Sleptsov O., Kravtsov D. Current state and needs of sports complexes of the higher education institutions of Ukraine (on the example of Odessa). spase & FORM (scientific journal of Polish Academy of Sciences and West Pomeranian University of Technology). 2020. № 41. С 55–66.

References

- [1] [3] DBN B.2.2-3: 2018 Institutions of Education. (2019, September 1). Kyiv: Minrehion Ukrainy [in Ukrainian].
- [2] [2] Kovalskyi L. M., Kovalska H. L. Arkhitektura vyshchych navchalnykh zakladiv. Universytety 3-ho tysiacholittia. K. : Osnova, 2011. 256 p.
- [3] Korotkova G. P., Mkrtyumyan A. M. Metody ocenki social'no-ekonomicheskogo effekta sovmetnogo ispol'zovaniya sportivnyh pomeshchenij uhashchimisya i vzroslym naseleniem prilgayushchih mikrorajonov. Tendencii razvitiya tipologii i konstrukcij uchebno-vospitatel'nyh zdaniy: sbornik nauchnyh trudov. Moskva: CNIPE uchebnyh zdaniy, 1988. P. 177-182.
- [4] [2] Lebedev G. G. (1990). The principles of the formation of the system and the types of institutions of physical education for recreation and preventive treatment of university students in major cities (for example, Moscow). Extended abstract of candidate's thesis. Moscow: MOTKZ [in Russian].
- [5] [4] Fizkul'turno-sportivnye sooruzheniya / pod red. L. V. Aristovoj. – M. : SportAkadem-Press, 1999. – 536 p.
- [6] [1] Oleg Sleptsov, Dmytro Kravtsov. Current state and needs of sports complexes of the higher education institutions of Ukraine (on the example of Odessa). spase & FORM. 2020. № 41. P. 55-66.

PROBLEMS OF ACCOUNTING FOR THE COOPERATIVE FORM OF OPERATION IN THE FORMATION OF SPORTS COMPLEXES OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS**Kravtsov D. S.,**PhD Arch., Assistant, Department of Architecture of Buildings and Structures,
kravtsov.abs@ogasa.org.ua ORCID: 0000-0002-1060-4276*Institute of Architecture and Art,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa*

Abstract. This article is devoted to the issue of cooperative operation of sports facilities of educational institutions by residents of nearby residential areas. Our interest in this question is based on the problem of low involvement of the population of Ukraine in physical culture and sports, as well as the lack of capacity of the existing network of sports facilities of the country. Considered several scientific papers in which the question of cooperative operation of sports facilities of educational institutions by residents of nearby areas. It is noted that the sports facilities of educational institutions make up a large part of the network of sports facilities of the country. However, most of the existing educational institutions sporting facilities have been built without taking into account the possibility of use by different groups of people. The article considers several characteristic features of such sports facilities that make their use by residents of nearby areas inconvenient. Both the functional aspect (the location of the object in the back of the site; location of sports halls on the upper or basement floors of educational buildings, etc.), and the semantic (expressiveness and informativeness of the environment) and aesthetic aspects are considered. The question of the motivational capacity of higher education institutions' sports complexes is raised. The modern state of a network of sports facilities at higher educational institutions is considered. The question of the negative influence of their obsolete and in need of repair condition on the motivation of visitors and the effectiveness of the process of physical education on their basis is highlighted. Insufficient attention to the issue of cooperative operation of the sports complex of higher educational institutions by other groups of the population is noted. In particular, the question of taking this form of operation into account when calculating the simultaneous capacity of a higher education institution's sports complex remains unclear. This issue requires further study.

Keywords: sports facilities; sports complex; educational institution; cooperative form of operation.